کۆماری بێدەنگیی

ژان پۆڵ سارتەر
١٩٤٤

لە فارسییەوە: نەژلە خالید

ئێمە هیچ کات بە رادەی سەردەمی داگیرکردنی فەرەنسا لە لایەن ئالمانییەکانەوە ئازاد نەبووین. ئێمە هەموو مافەکانمان و یەکەمینیان مافی دەربڕینمان لێزەوت کرابوو. هەموو ڕۆژێك، چاو لەناو چاو، سووکایەتیان پێدەکردین و دەبوو بێدەنگ بوایەین. ئێمەیان کۆمەڵ بە کۆمەڵ دوور دەخستەوە بۆ تاراوگە، بە ناوی کرێکار، جوولەکە و زیندانی سیاسی، هەر شوێنێك لە سەر دیوارەکان، لە ڕۆژنامەکان و لە سەر پەردەی سینەما، ئەو وێنا بێرۆح و قێزەونەمان دەبینی، کە ستەمکاران دەیانویست خۆمان دەرخواردی خۆمانی بدەین و لە بەر هەموو ئەمانە، ئێمە ئازاد بووین. لەورووەوە کە پێدەچوو ژەهری نازی چووبێتە ناو مێشکی ئێمەوە، هەر ئەندێشەیەکی دروست بەسەرکەوتنێك ئەژمار دەکرا، لە کاتێکدا پۆلیسێکی کارامە و شارەزا لە هەوڵی ئەوە دا بوو، کە بێدەنگمان راگرێت، هەر وتەیەك راگەیاندنی دووبارەی باوەڕە بنەڕەتییەکانمان بوو، لە کاتێکدا کە ئێمەیان خستبووە داوەوە، هەر جوولەیەکی ئێمە دەبوو بە بەهای بەڵێنێك. دۆخ و هەلومەرجی زۆرجاران ترسناکی خەباتی ئێمە، لە کۆتاییدا ئەم دەرفەتەی بۆ ئێمە دەرەخساند، کە بە بێدەمامك و بە بێپۆشش لەو دۆخە بێقەرار ئامێز و چارەهەڵنەگرە بژین کە پێیان دەوت مەرجەکانی ژیانی مرۆیی.

دوورخستنەوە بۆ تاراوگە، دیلی و بە تایبەتی مەرگ (کە لە ڕووبەڕووبوونەوە لەگەڵی لە سەردەمە خۆشەکان خۆمان لێدەدزییەوە) دەبووە مەراقی ئاڵۆزی هەمیشەیی مێشکی ئێمە. فێر دەبووین کە ئەمانە نە ئەو ڕووداوانەن کە دەکرا پێشیان پێبگرین و نەک تەنانەت هەڕەشەی هەمیشەیی و ڕواڵەتی، ئەمانە بەش و پشکی ئێمە، چارەنووسی ئێمە و لە بنەڕەتدا ڕاستی ئێمە وەک مرۆڤە. هەر ساتێک لە ژیانی ئێمە لێکدانەوەی تەواوی ئەم واتا گاڵتەجارانەیە بوو، هەر بڕیارێک کە هەر کام لە ئێمە بۆ خۆی دەیدا، بڕیارێکی باوەڕپێکراو دەهاتە ئەژمار، چونکە لە کاتی بەرەوڕوو بوونەوە لەگەڵ مەرگدا دەدرا، چونکە هەر جارێک دەیتوانی بە شێوەی "مەرگ باشترە تا..." دەردەبڕا. و من لێرەدا ڕووی قسەم لەو کۆمەڵە هەڵکەوتووەی ئێمە نییە، کە لە بزووتنەوەی بەرەنگاریدا بوون، بەڵکو هەمووی ئەو فەرەنساویانەی کە لە هەر سەعاتێک لەم چوار ساڵەدا وتیان نا، بەڵام دڕندەیی دوژمن هەر کام لە ئێمەی بەرەو کۆتاییەکی ئەم کۆمەڵە پاڵ پێوە دەنا و لەخۆمان کۆمەڵێک پرسیارمان دەپرسی، کە هیچ کەس لە کاتی ئاشتیدا لەخۆی ناپرسێت: هەر کام لەوانەی ناو ئێمە، کە لەوردەکارییەکانی بەرەنگاری بەئاگا بوون- و کام فەرەنساوی لانی کەم یەکجار لەم دۆخە نەکەوتبوو؟ - بە دڵەڕاوکێوە لە خۆیان دەپرسی: "ئایا ئەگەر شکەنجە بدرێم، بەرگە دەگرم؟"

بەمجۆرە بنەڕەتیترین پرسیارەکانی ئازادی دەهاتە گۆڕێ و ئێمە بە سەر قووڵترین مەعریفەتدا زاڵبووین، کە مرۆڤ دەیتوانی لە خۆی ببیێت، چونکە ڕازی مرۆڤ گرێی ئۆدیب، یان گرێی خۆ بەکەم زانین نییە، بەڵکو سنووری ئازادی خۆیەتی، توانایی ئەوە لە بەرەنگاربوونەوە لە بەرامبەر ڕەنج و مەرگدا.

هەلومەرجەکانی تێکۆشانی ئەو کەسانەی کە سەرقاڵی چالاکی ژێرزەمینیبوون، ئەزموونێکی نوێی بۆ خولقاندن: ئەوان وەک سەربازەکان لە ڕۆژی ڕووناکدا نەدەجەنگان، ئەوان تەنیا دەکەوتنە داوەوە و لە تەنیاییدا بەدیل دەگیران. بێیار و هاودەم و دۆست و هاوڕێ خۆڕاگریان دەنواند، تەنیا و ڕووت و قووت پێشیان بە جەلادەکان دەگرت، کە ڕیشیان تاشرابوو، باشیان خواردبوو، باشیان پۆشیبوو و بە لەشی بێهێزی ئەوان پێدەکەنین، ئەو ئەشکەنجەجییانەی کە ویژدانی بێکێشە و دەسەڵاتە کۆمەڵایەتییەکەیان، ئەوانی بەرحەق و ڕەوای دەنواند، تەنیا بەبێ دەستێکی خۆشەویستی، یان وشەیەکی هاندەرانە. بەهەرحاڵ، لە قووڵای تەنیاییەکەیان، خەریکبوون پشتیوانیان لەوانی تر دەکرد، هەموو ئەوانی تر، هەموو هاوڕێکانی بزووتنەوەی بەرەنگاری. وشەیەک تەواو بوو تا دەیان و سەدان دەستگیری تر ڕوو بدات. بەرپرسایەتی تەواو لە تەنیایی تەواودا، ئایا هەمان پێناسەی ئازادی ئێمە نییە؟ ئەم بێبەشییە، ئەم تەنیاییە، ئەم مەترسییە گەورەیە بۆ هەمووان یەکسان بوو. بۆ ڕێبەران و ڕێڕەوانی ڕێبەر، سزا بۆ ئەو کەسانەی کە پەیام و برووسکەکانیان دەگەیاند، بێئەوەی بزانن ناوەڕۆکەکەی چییە و بۆ ئەو کەسانەی کەبزوتنەوەی بەرەنگارییان ڕێبەریدەکرد یەکسان بوو: دیلی،

هیتلەر

دوورخستنەوە بۆ تاراوگە و مەرگ. هیچ ئەرتەشێک لە جیهاندا بوونی نییە، کە مەترسی بۆ فەرماندە گشتییەکەی ئەو لەگەڵ سەربازێکی سادە وەک یەک وا بێت، هەر بۆیە بزوتنەوەی بەرەنگاری کۆمارێکی ڕاستەقینە بوو: سەرباز و فەرماندە لەبەردەم هەمان مەترسیدا، هەمان دوورخستنەوە، هەمان بەرپرسایەتی تەواو گرنگ و هەمان ئازادی ڕەهای دەروونی ئەم سیستمە بوون. بەمجۆرە لەخوێن و تاریکیدا، بەهێزترین کۆمار بنیات نرا. هەر کام لە شارۆمەندانی ئەم کۆمارە دەیانزانی، کە قەرزداری هەموو ئەوانی ترن و تەنیا دەتوانن پشت بە خۆیان ببەستن، هەر کام لەوان لە تەنیاییەکەیدا دەربارەی ڕۆڵە مێژووییەکەی بە ئاگا بوو. هەر کام لەوان، لە بەرامبەر ستەمکاران، لە پێی گرێبەستێکی ئازادانە و بێهەلومەرجەوە لەگەڵ خۆیدا وەستابوو. بە هەڵبژاردنی ئازادانەی خۆی، ئازادی بۆ هەمووان هەڵدەبژارد. ئەم کۆمارە بەبێ دامەزراوەکانی، بە بێئەرتەش و بەبێ پۆلیس شتێک بوو، کە هەر فەرەنساوییەک لە هەر ساتێک کە دەستی دەخست و دژی نازیزم شایەتیدەدا. کەس لە بەڕێوەبردنی ئەرکە ڕاسپێردراوەکەی نەمایەوە.

ئێمە ئەمڕۆ لە بەردەم کۆمارێکی دیکە داین، دەبێت ئەم کۆمارە کە لە ڕووناکی ڕۆژدا بنیات دەنرێت، خاڵە بەهێزەو تاڵەکانی کۆمارەکەی شەو و بێدەنگی بپارێزێت.

سەرچاوە: ئەنتەرنێت